

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Graviditetspenning till egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön (Ds 2012:57)

(S2012/8623/FST)

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) tillstyrker förslaget (3.2) att egenföretagare ska kunna få graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön. Det finns dock några problem med förslaget, vilka ISF belyser nedan.

3.2 Rätt till graviditetspenning för egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön

Målet med lagändringen är att anställda och egenföretagare ska ha samma möjlighet att få graviditetspenning på grund av risker i arbetet. Därigenom skulle även lagstiftningen kunna bli mer neutral i förhållande till val av associationsform för företagare, vilket regeringen tidigare uttalat som en ambition.¹ En företagare som driver eget aktiebolag ses som anställd i sitt företag och har därmed i dag möjlighet att stänga av sig själv.

Det finns därmed en risk att anställda och egenföretagare inte kommer behandlas lika på grund av att bedömningarna av rätten till graviditetspenning kommer att göras på olika sätt. Med nuvarande lagförslag kommer bedömningen om risker i arbetet föreligger att göras av olika parter för anställda respektive egenföretagare. Anställda kommer även fortsättningsvis att stängas av från arbete av sina arbetsgivare i de fall arbetsgivaren gör bedömningen att risker förekommer i arbetet och att omplacering inte är möjlig. För egenföretagare kommer det i stället att vara Försäkringskassan som är ansvarig för att göra bedömningen av huruvida risker förekommer i arbetsmiljön.

3.5 Ersättningen och ersättningstiden

Arbetsgruppen föreslår att graviditetspenning till egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön ska lämnas för varje dag som riskerna hindrar kvinnan från att utföra förvärvsarbete.

¹ Dir. 2006:37 Trygghetssystemen för företagare.

Exponeringen för risker i arbetsmiljön kan troligtvis för vissa egenföretagare variera avsevärt över arbetsdagen och även över längre perioder. Däremot kan sysselsättningen övrig tid vara beroende av att arbete under risk företas. Försäkringskassan ska visserligen anvisa egenföretagaren hur hon kan styrka sina påståenden för bedömningen av fråga om ersättning eller vidta andra åtgärder för att utreda rätten till ersättning. Det kan trots detta vara svårt för en egenföretagare att visa för vilken tid hon avstått från arbete på grund av risker i arbetsmiljön. Detta kan leda till svårigheter för egenföretagare att förutsäga såväl ersättningen som ersättningstiden. Vidare riskerar den utredning som Försäkringskassan måste göra i denna typ av ärenden att bli både tids- och resurskrävande.

3.7 Handläggning

Bedömningen av om en riskfaktor i arbetsmiljön har skadlig inverkan på den gravida kvinnan, graviditeten eller fostret är svår att göra. Vissa faktorer, som exempelvis arbete med bly, är så fosterskadande att gravida inte får sysselsättas i sådant arbete. För några riskfaktorer, exempelvis buller, finns gränsvärden för vilka nivåer gravida inte bör utsättas för, till stöd för riskbedömningen. Men för flertalet risker måste riskbedömningen göras utan stöd av gränsvärden. Dessutom samverkar ofta olika faktorer, varför en individuell bedömning alltid måste göras.

Bedömningen kräver expertkunskap i såväl obstetrik och gynekologi som arbets- och miljömedicin. Tillgängligheten till denna expertis riskerar att bli en begränsande faktor, vilket därmed kan leda till långa handläggningstider. Snabb handläggning av dessa ärenden är dock av stor vikt för att gravida kvinnor inte ska utsätta sig för onödiga exponeringar.

3.8 Konsekvenser

Arbetsgruppen gör uppskattningen att 82 egenföretagare årligen kommer att beviljas graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön. Beräkningen är gjord med utgångspunkt i *Graviditetspenning och sjukpenning vid graviditet* (ISF rapport 2011:16), där det framkom att 2,5 procent av alla granskade akter avsåg kvinnor som hade stängts av från arbetet på grund av risker i arbetsmiljön. Samma procentsats har därefter applicerats på gravida egenföretagare.

Det är givetvis svårt att uppskatta hur många egenföretagare som kommer att ansöka om graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön, men det finns ändå flera problem med arbetsgruppens beräkning av hur många som kommer att beviljas graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön.

För det första antas att 2,5 procent av alla gravida egenföretagare kommer att beviljas graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön. I ISF:s granskning var det 2,5 procent av alla som beviljats graviditetspenning (inklusive några egenföretagare) som hade beviljats graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön.² Det var dock endast cirka en femtedel av

² Motsvarande andel om endast arbetstagare studeras är 2,6 procent.

alla gravida kvinnor som fick graviditetspenning. Andelen av alla gravida arbetstagare som beviljades graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön var därmed cirka 0,5 procent.

För det andra är det osäkert om andelen gravida egenföretagare som beviljas eller ansöker om graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön kommer att vara densamma som andelen gravida arbetstagare som blir avstängda från arbetet. I rapporten *Graviditetspenning och sjukpenning vid graviditet* konstaterades att antingen kvinnan eller arbetsgivaren beskrivit risker i arbetsmiljön i 16 procent av de granskade ärendena om graviditetspenning med anledning av ansträngande arbete. Av detta kan slutsatsen dras att fler anställda kvinnor sannolikt borde stängas av från sina arbeten av sina arbetsgivare än vad som är fallet idag.

Sammantaget finns det alltså en stor osäkerhet i arbetsgruppens beräkning av antalet egenföretagare som kommer att ansöka om graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön. Det är dock svårt att veta om beräkningen är en överskattning eller en underskattning.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Per Molander. Nina Karnehed har varit föredragande. I beredningen har också Kristina Aili, Catarina Eklundh Ahlgren och Niklas Österlund deltagit.

Per Molander
Generaldirektör

Nina Karnehed
Forskare och Utredare